

הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

תוכן עניינים

- א. הזכר ולא טומטום ואנדרוגיניוס סמי מיכן טומטום.....1
- ב. יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אישה ת"ל הזכר אם נקבה ולא טומטום ואנדרוגיניוס.....3
- ג. אם זכר אם נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגיניוס.....3
- ד. הנעבד והמוקצה והאתנן והמחיר וטומטום ואנדרוגיניוס כולן מטמאין בגדים אבית הבליעה.....4
- ה. מטיל מים במקום זכרות דכולי עלמא לא פליגי דזכר הוא ... במטיל מים במקום נקבות ... חיישינן שמא נהפכה זכרותו לנקבותו ... בטומטום דברי הכל ספיקא 4
- ו. טומטום שקידש קדושו קדושין נתקדש קדושו קדושין וחולין וחולצין לאשתו ומיבמים לאשתו.....5
- ז. וחולין וחולצין לאשתו ומיבמים לאשתו.....5
- ח. סרים חמה לא חולין ולא מייבם.....6
- ט. טומטום שנקרע ונמצא זכר ה"ז לא יחלוץ ... שמא ימצא סרים חמה.....7

דף מב.

א. הזכר ולא טומטום ואנדרוגיניוס סמי מיכן טומטום

כבר התבאר במסכת יבמות דף פג: שדעות שונות נאמרו במהותו של אנדרוגיניוס: א) האנדרוג' הוא ספק זכר ספק נקבה¹ ב) בריה בפני עצמה

¹ ר"ף יבמות שם; רמב"ם מילה פ"ג ה"ו ואישות פ"ב הכ"ד ונזירות פ"ב הי"א והניגה פ"ב ה"א ועדות פ"ט ה"ג; מוש"ע או"ח שלא הו"ד קצד ח, שמו ג ועוד. ועי' ב"ח יו"ד סי' רסה והגר"א אהע"ז סי' קעב ס"ק יח

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

הוא², ולא הכריעו בו חכמים אם זכר או נקבה היינו שהוא מין מיוחד לא איש ולא אשה³, ויש מפרשים⁴ שיש באנדרוג' שלשה ספיקות ספק בריה, ספק איש, ספק אשה ג) מקצתו זכר ומקצתו נקבה⁵ ד) זכר ודאי הוא⁶. והעיקר להלכה כדעה ראשונה שאנדרוגינוס ספק זכר ספק נקיבה⁷.

וכבר התבאר לעיל דף מא: שאנדרוגינוס⁸ אף על גב דבעלמא קיימא לן דבריה בפני עצמו הוא ואינו לא בכלל זכר ולא בכלל נקבה⁹ ולפי זה לא הוי בכור כלל, וכך דעת הרמב"ם¹⁰ שאין בו קדושה כלל, והרי הוא כנקבה שאין בו לכהן כלום, ועובדים בו וגוזזים אותו כשאר החולין.

מכל מקום כיון דפליגי בו רבוותא וקצת סבירא להו שהוא בכלל זכר וקצת סבירא להו שהוא בכלל נקבה, הכא גבי בכור אזלינן לחומרא ואמרינן שהוא בספק בכור ואינו נגזז ונעבד, ואינו נאכל אלא כשיוולד בו מום אחר שהוא קבוע ולא חשבינן ליה אנדרוגיניסותו למום, דהא למאן דאמר בריה בפני עצמה היא אין זה מום אלא ברייתו כך הוא, נאמר שמא גם למאן דאמר שבכלל זכר הוא דרך ברייתו כך ולא יחשב מום.

² ודעת ר"י כאן בסוגיין ש"בריה בפני עצמה" היינו ספק זכר ספק נקבה, אלא שהוא ספק תמידי שלא יתברר לעולם, שלא כטומטום שכשיקרה יתברר, ואין דעה זו חולקת על הדעה הקודמת.

³ הרמב"ן בקונטרס אחרון ליבמות שם ובהלכות בכורות פ"ו; רא"ש בכורות פ"ו ס' ח. וכן פסק בלבוש או"ח קצט י ו"ל אבל אינו מזמן לא לנשים ולא לאנשים מפני שהוא בריה בפני עצמו ואינו מצטרף לא לאיש ולא לאשה שאינו לא איש ולא אשה

⁴ ר"ש משנץ בכורים פ"ד.

⁵ תירוצ' ב' בתוס' יבמות שם לדעת ת"ק בבכורים, הראב"ד בהשגות שופר פ"ב ה"ב ותרומות פ"ז הט"ז.

⁶ עי' טור בשם ר"י ורא"ש ביו"ד ס' רסה ואהע"ז ס' מד וס' קעב. רמ"א אהע"ז מד ה בשם י"א

⁷ ועיין בארצות החיים שהביא ראה מכמה מקומות דפסקינן כן להלכה דהוא בגדר ספק ולא כמ"ד דהוא בריה בפני עצמו. מ"ב יז ס"ק ח

⁸ לבוש שמו ג וש"ך שם ט

⁹ מסתברא שברייתא זו בגמ' הזכר ולא טומטום וכו' קאי על הפסוק בדברים פרק טו פסוק יט (פרשת ראה) קל הבכור אשר יולד בקרף וקצאנף הנזכר ולא על דין ערכין שהרי מיד לאחר מכן מיתנינן ברייתא בענין ערכין וזה דלא כעין משפט ונר מצוה ולא ציינו כלום על הברייתא השניה וענ"ד נראה כמש"כ דהכא איירי למעוטי גבי בכור ושאר קרבנות מפסוק דפרשת ראה ולמיד אחר כל מיתני לגבי ערכין במפסוק דויקרא פרק כז פסוק ג (פרשת בחקותי) וְהָיָה עֶרְכָּךְ הַזָּכָר, וכן מוכח מלח"מ המובא להלן עיי"ש

¹⁰ רמב"ם הלכות בכורות פרק ב הלכה ה והקשו עליו שבשאר מקומות פסק דהוי ספק זכר וכו' ותי' דהכא מאסיה רחמנא מבכורה עיין להלן מש"כ בלח"מ אישות ולהכי לא שאני לן אם מטיל מים מזכרות או נקבות.



הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

בכור שהוא¹¹ טומטום הרי זה ספק בכור שהרי הוא ספק זכר ספק נקבה ויאכל במומו לבעליו, ואין זה מום מה שהוא טומטום דהא דרכו לקרוע¹², והו"ל מום עובר וספק הוא שמא יקרע וימצא נקבה. ודוקא במטיל מים במקום נקבות שיש לספק שמא נהפך זכרותו לנקבותו או שמא נקבה היא, אבל מטיל מים במקום זכרותו ודאי בכור הוא וצריך ליתנו לכהן.

ב. יכול לא יהא בערך איש אבל יהא בערך אשה ת"ל הזכר אם נקבה ולא טומטום ואנדרוגינוס

טומטום¹³ ואנדרוגינוס אין להם ערך שלא קצבה תורה ערך אלא לזכר ודאי או לנקבה ודאית, לפיכך טומטום¹⁴ ואנדרוגינוס שאמר ערכי עלי או שהעריכו אחר אינו חייב כלום.

ג. אם זכר אם נקבה זכר ודאי נקבה ודאית ולא טומטום ואנדרוגינוס

¹¹ שו"ע ונו"כ שם ב

¹² ש"ך ח

¹³ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק א הלכה ה

¹⁴ יש לתמוה על רבינו שפסק כאן דהוי ספיקא ובכל אותן הברייתות פסק טומטום בכלל ולא סמי ליה מהתם כדסמי ליה בגמרא למ"ד ספיקא הוי, שלרבינו תבאר מכל אלו דטומטום לענין ערך אינו נערך ואינו קדוש בתמורה ואינו קדוש למזבח והוא דבר תימה שזה הפך האמור בסוגיא דבכורות. לכך נ"ל דהך סוגיא דפריך כל הני לר"ח הוא משום דאית לה דלא אתי קרא למעוטי ספיקא אבל כמה סוגיי בגמרא הפך מזה כמ"ש התוספות עשירי ודאי אמר רחמנא ולא עשירי ספק בפ"ב וכן בתוספות בסוף נדרים וכן רב בסוף המפלת כדכתבו התוספות בבכורות ולא ס"ל לרבינו הני חילוקי שמחלקין התוספות אלא דסוגיי פליגי דהך סוגיא אית לה דלא אתי קרא למעוטי ספיקא אבל הני סוגיי אית להו דאתא קרא להא דפטר הכתוב כל זמן שהוא ספק לנו עד אשר יתברר לנו כדכתבו התוספות שם גבי טומטום ולהנהו לא קשה מידי לר"ח דשאני התם דאיכא קראי למעוטי טומטום אבל גבי בכור דליכא קרא יתירא אלא חד זכר לא למעוטי טומטום ואף על גב דאמרינן בגמרא לעיל דגבי בכור נמי איכא קרא יתירא הזכיר הזכרים היינו משום דלא מצינן לאוקומי מתני' כת"ק משום דאצטריך קרא למעוטי ספיקא אבל בדאית לן דאתא קרא לספיקא לא אמרינן ומתני' כת"ק. ורק להך סוגיא דאית לה דלא אתא קרא למעוטי ספיקא הוצרך לשבש כל הברייתות ומשניות ורבינו פסק כהנהו דאית להו דאית קרא למעוטי ספיקא משום דלדידהו אתו משניות וברייתות כפשטן כדכתיבנא. לחם משנה הלכות אישות פרק ד הלכה יא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

כבר התבאר לעיל דף מא: שמשנים עשר המומים באיברי הזרע האחד עשר הוא הטומטום, השנים עשר האנדרוגינזים.

אולם אף¹⁵ ע"פ שאין לך מום גדול מהן הרי הן פסולין למזבח מדרך אחרת לפי שהן ספק זכר ספק נקבה הרי הן כמיין אחר, ובקרבנות נאמר זכר תמים ונקבה תמימה עד שיהיה זכר ודאי או נקבה ודאית, לפיכך אף העוף שהוא טומטום או אנדרוגינזים פסול למזבח.

ד. הנעבד והמוקצה והאתנן והמחיר וטומטום ואנדרוגינזים כולן מטמאין בגדים אבית הבליעה

המולק את קרבן העוף כל שהיה פסולה בקדש פסולה ואינה נבלה, לא היתה פסולה בקדש הרי זו נבלה לכל דבר. לפיכך הנרבע¹⁶ והמוקצה והנעבד והאתנן והמחיר והטומטום והאנדרוגינזים שנמלקו, הרי אלו נבלה לכל דבר ומטמאין בגדים בבית הבליעה, שאין הקדושה חלה עליהן¹⁷ והרי אין פסולן בקדש.

דף מב:

ה. מטיל מים במקום זכרות דכולי עלמא לא פליגי דזכר הוא ... במטיל מים במקום נקבות ... חיישינן שמא נהפכה זכרותו לנקבותו ... בטומטום דברי הכל ספיקא

¹⁵ רמב"ם הלכות איסורי מזבח פרק ג הלכה ג

¹⁶ רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פרק ז הלכה ד

¹⁷ קשה קצת דהא קי"ל אין תמות וזכרות בעופות וכמ"ש רבינו רפ"ג דאיסורי מזבח וכיון שכן בין יהיה זכר או נקבה הרי הוא כשר והמבי"ט ז"ל כתב דקסבר האי תנא בריה בפני עצמה הוא ואינו ספק זכר ספק נקבה ע"כ וקשה קצת דרבינו בכמה מקומות פסק דהוי ספק ואולי דהכא לחומרא פסק דהוי בריה בפ"ע. מעשה רקח ולמש"כ בלח"מ אישות מובא לעיל צ"ל דרבינו פסק דנתמעטו דאף למעוטי ספיקא אתי קרא וצ"ע

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

בכור שהוא¹⁸ טומטום הרי זה ספק בכור שהרי הוא ספק זכר ספק נקבה ויאכל במומו לבעליו, ואין זה מום מה שהוא טומטום דהא דרכו לקרוע¹⁹, והו"ל מום עובר וספק הוא שמא יקרע וימצא נקבה.

ודוקא במטיל מים במקום נקבות שיש לספק שמא נהפך זכרותו לנקבותו או שמא נקבה היא, אבל מטיל מים במקום זכרותו ודאי בכור הוא וצריך ליתנו לכהן.

ו. טומטום שקידש קדושו קדושין נתקדש קדושו קדושין וחולץ וחולצין לאשתו ומיבמים לאשתו

כבר התבאר במסכת יבמות דף עב. שטומטום²⁰ וי"א אף אנדרונינוס הם ספק זכר ספק נקבה, לפיכך אם קדשו הם את נשים אחרות, או שקדשם איש קידושיהם ספק וצריכין גט מספק, שאם קדשו הם צריכין להתיר את זאת שקידשו, ואם נתקדשו הן אף על גב שאינן ראויין לינשא לאחרים מ"מ צריכין גט שמא יבא אחר עליהם דרך נקבתן, שלא יהא כבא על ספק אשת איש²¹, ויש אומרים²² שאנדרונינוס זכר ודאי הוא. ולעיל התבאר שי"א שבריה בפני עצמו הוא.

ז. וחולץ וחולצין לאשתו ומיבמים לאשתו

¹⁸ שו"ע ונו"כ יו"ד שטו ב

¹⁹ לבוש וש"ך ז ח

²⁰ שו"ע ונו"כ אבהע"ז מד ב

²¹ לבוש וב"ש ח ובכך מיושב מש"כ בח"מ ה, הראב"ד השיג למה הם צריכים גט הלא אינם ראוי' להנשא עתה דהא הם ספק זכר ואם יקרע הטומטום וימצא נקבה אם כן צריכה גט ודאי ולא בספק ועיין במ"מ. ובהמקנה קונטרס אחרון שם כתב ונפ"מ נמי בטומטום שאם הוא ערוה מועיל הגט להתיר צרתה ליבום, וכן נפ"מ לענין אם הטומטום והאנדרונינוס הם זרע כהן וקדשם ישראל מועיל הגט לחזור לתרומה דבי נשא

²² כפירש"י ותוס' ד"ה הלכה וכן ברא"ש שם אבל ברמב"ם וטוש"ע בהרבה מקומות סתם כס' ראשונה. ביאור הגר"א שם י

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>



הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

טומטום²³ חולץ מספק, שהרי הוא ספק זכר ספק נקבה ושם זכר הוא לכך לא תיפטר בלא חליצה. ואשת טומטום י"א²⁴ או חולצת או מתייבמת וי"א שאסורה ביבום וחייבת חליצה.

ח. סריס חמה לא חולץ ולא מייבם

עוד התבאר שם דף עט: הסריס אינו בן חליצה ויבום²⁵, לפיכך בין שהיה היבם סריס בין שהיה המת סריס אין מייבמין ולא חולצין לאשתו²⁶, משום דכתיב (דברים כה פסוק ו) וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, פרט לסריס ששמו מחוי.

כל האמור אינו אלא בסריס חמה כלומר שלקה באברי ההולדה ממעי אמו²⁷, ולא היה לו שעת הכושר מעולם מיום שזרחה עליו החמה, דהיינו מעת שנולד, שכך משמעות הלשון לא ימחה פרט לזה ששמו מחוי מעיקרא ולא היה לו שעת הכושר מעולם, אבל סריס אדם שהיה לו שעת הכושר, או

²³ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קעט ב

²⁴ לדעה הראשונה להלן שנקרע נמצא זכר חולץ או מייבם א"כ הכא ממ"נ מותרת אי זכר הוא הרי מתייבמת ואי נקבה א"כ לאו אשת אחיו הוא ומותרת אך לדעה השניה להלן ספק סריס חמה הוא שאינה חולצת ואינה מתייבמת ואם כן יש לחשוש שפוגע באשת אחיו וכן יש בטור דאפילו לדעה שני' טומטום שחולץ פוסל על אחיו מספק וכ' המרדכי פ' דאין לעשות מעשה לבתחילה להתיר משום ס"ס דהא בכמה מקומות מצינן דאפילו בס"ס מחמירין כגון בבכורות ס"פ אלו מומין דאיכא ס"ס ספק זכר ספק נקיבה ואת"ל זכר אינו סריס וכ' הפר"ח י"ד בכלל ס"ס סי' י"ח בשם הרימ"ט ש גם ההיא וכו' מתרצא שאם אתה אומר מתייבמת משום ס"ס גם י"ל תנשא לשוק מס"ס שמא נקבה ואת"ל זכר שמא סריס והו' לי' תרתי דסתרן וא"י איך לא הרגישו למה דאיתא נמי שם דין דטומטום שחולץ פוסל על האחין לר' יוסי בר יהודה אף שהוא ספק נקיבה ספק סריס ומה תרתי דסתרן שייך שם. והנלע"ד לדחוק להסכמת הפוסקים לדון בדין ס"ס וכדי שלא נאמר שזה יוצא מן הכלל בלא טעם היינו טעמ' דבמידי דאפשר שיתברר ויתגלה למפרע דעבד איסורא כגון בטומטום דאפשר שיקרע וימצא זכר סריס או אינו סריס חשו חכמינו ז"ל שלא לדון בס"ס כזה. וא"כ מלבד מה שחכמינו אשכנזים דעתם להחמיר בס"ס הסותר החזקה לגמרי כגון להתיר אשה ע"י ס"ס במיתת הבעל אף גם מטעם הנ"ל יש להחמיר ולבד כל הנ"ל למה שהעלתי בפנים סי' ד' דמטעם מעלת יוחסין החמירו אף בס"ס זה נמי שייך אף בס"ס שבגט ובמיתת הבעל וצ"ע. בית מאיר שם.

²⁵ שו"ע ונו"כ אבהע"ז קעב א, ג

²⁶ ומכיון שהתורה מיעט מחליצה ויבום ה"ה אף אם בא על יבמתו אינו פוטר משאר אחים דאינו עולה ליבום אצלו גם א"צ גט ממנו דאסורה עליו בכרת אשת אח שלא במקום מצוה משא"כ סריס אדם שהיה לו שעת הכושר וראוי ליבום וחליצה אלא הוא מחייבי לאוין שהוא פצוע דכא מ"ה אם בא עליה קנאה. כ"ש שם א

²⁷ שו"ת בית דוד (לבעל נחל"ד) קו"א סי' א; שו"ת אג"מ אהע"ז ח"א סי' קסב, ועי"ש ח"ג סוס"י מה, וכל שכן אם נולדו בו סימני סריס.



הלכות הדף היומי

מסכת בכורות

סריס בידי שמים שהיתה לו שעת הכושר כגון שנפגע מברק וכדומה, חולצין או מיבמין לאשתו שאין זה שמו מחוי מעיקרא.

אבל אם היבם הוא סריס אדם הרי הוא חולץ לאשת אחיו ואינו מיבם, מפני שהוא פסול לבא בקהל משום לאו של כרות שפכה, ואם עבר ובא עליה קנאה קניין גמור, שדוחה עשה דיבום את הלאו, אבל אסור לקיימה ולבא עליה עוד משום לא יבא פצוע דכא וגו' ומוציאה בגט, ואם היתה יבמתו גיורת או שאר אשה המותרת לפצוע דכא מותר לו לייבמה.

ואם הוא סריס בידי שמים אבל לא מלידה אלא נהיה כך כגון על ידי רעמים או ברקים וי"א אף על ידי חולי, מכיון שראוי לבא בקהל והיתה לו שעת הכושר, הרי הוא מייבם או חולץ²⁸.

ט. טומטום שנקרע ונמצא זכר ה"ז לא יחלוץ ... שמא ימצא סריס חמה

טומטום²⁹ אם נקרע ונמצא זכר רצה חולץ רצה מייבם. ויש מי שאומר³⁰ שאפילו אחר שנקרע ונמצא זכר אינו מייבם, מפני שהוא בספק סריס דמספקא להו לחכמים ולא יכלו לעמוד על בוריו של דבר אם נמצא מעולם אחר שנולד טומטום אם הוליד כשנקרע, ואם כן אפילו כשנקרע הרי הוא בספק סריס חמה, ואפילו אין לו סימני סריס מה שנולד כשהוא טומטום זהו סימן סריסותו, לכך אזלינן ביה לחומרא, דהיינו אם יש לו אחים אחרים יחלצו הם או ייבמו, ואם חלץ הוא פסלה עליהם, ואם אין לו אחים אלא הוא חולץ ולא מייבם.

²⁸ בית מאיר שם

²⁹ שו"ע ונו"כ שם ב

³⁰ היינו הרא"ש פוסק בר' יוסי דאמר שמא נקרע וימצא סריס חמה היינו אף אם יהיה זכר ספק לנו שמא סריס הוא אפי' בלא סימני סריס. ב"ש שם יא

תרומות והנצחות | בנק הדואר ח"ן 22887389 | ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

